

Riistantutkimuksen tiedote 202:1-7. Helsinki 16.8.2005

Vesilintujen runsaus ja poikastuotto vuonna 2005

Hannu Pöysä, Marcus Wikman, Esa Lammi ja Risto A. Väisänen

Vesilinnuston kokonaiskanta pysyi viime vuoden tasolla. Tärkeimmän riistasorsamme, sinisorsan, pesimäkannassa ei tapahtunut muutoksia viime vuoteen verrattuna. Myöskään haapanan, telkän ja nokikanan pesimäkannoissa ei tapahtunut muutoksia. Sitä vastoin tavin kokonaiskanta kasvoi tuntuvasti edellisvuoteen nähden. Monien lajien kannanmuutoksissa oli kuitenkin eroja Etelä-Suomen ja Pohjois-Suomen välillä. Esimerkiksi sinisorsa ja tavi runsastuivat etelässä, mutta taantuivat pohjoisessa. Sinisorsan poikastuotto oli ennätysellisen hyvä. Myös tavin ja haapanan poikastuotto koheni viime vuodesta, mutta telkän poikastuotto jäi selvästi viimevuotista heikommaksi. Sinisorsan ja telkän lisääntymistuloksessa ei ollut eroja Etelä-Suomen ja Pohjois-Suomen välillä. Sen sijaan tavilla ja haapanalla pesintä onnistui nimenomaan etelässä, mutta pohjoisessa poikastuotto jäi heikommaksi kuin viime vuonna.

Tutkimusprofessori Hannu Pöysä, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Yliopistokatu 6, 80100 Joensuu, puh. 0205 751 401, suunnittelija Marcus Wikman, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, PL 2, 00791 Helsinki, puh. 0205 751 272, tutkijat Esa Lammi ja Risto A. Väisänen, Luonnontieteellinen keskusmuseo, PL 17 (P. Rautatiekatu 13), 00014 Helsingin yliopisto.

Sisävesien vesilintujen pesimäkanta- ja poikuelaskennat tehtiin Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen ja Luonnontieteellisen keskusmuseon johdolla eri puolilla Suomea. Pääosan laskennoista tekivät vapaaehtoistyönä metsästäjät ja lintuharrastajat. Pesimäkannat arvioitiin touko-kesäkuussa kahteen kertaan tehdyllä parilaskennalla ja poikastuotto kertaalleen heinäkuussa tehdyllä poikuelaskennalla. Vesilintulaskennat ovat osa Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen riistakantojen pitkäaikaisseurantoja. Laskentojen pääkohteina ovat tärkeimmät riistasorsamme sinisorsa, tavi, haapana ja telkkä, mutta laskennat tuottavat myös muista lajeista runsaasti havaintoja vuosittaisten kannanarvioiden pohjaksi.

Parimäärävertailut vuosien 2004 ja 2005 välillä perustuvat 558 laskenta-paikan aineistoihin ja poikastuottovertailut 369 laskentapaikan aineistoihin. Vertailussa ovat mukana vain sellaiset kohteet, joilla laskenta tehtiin molempina vuosina. Vuosittaiset runsausindeksit perustuvat aina samoilla paikoilla kahtena perättäisenä vuotena tehtyihin laskentoihin; indeksit on muunnettu vertailukelpoisiksi koko seurantajaksolle.

Vesilintujen kokonaiskanta ennallaan

Vesilinnuston kokonaiskannassa ei tapahtunut muutosta viime vuoteen verrattuna (taulukko 1), ja näin ollen kannan kehitystä kuvaava käyrä pysyi jo seitsemäntenä perättäisenä vuotena pitkäaikaisen keskiarvon alapuolella (kuva 1). Kokonaiskanta pysyi kuta kuinkin viime vuoden tasolla sekä Etelä-Suomessa että Pohjois-Suomessa.

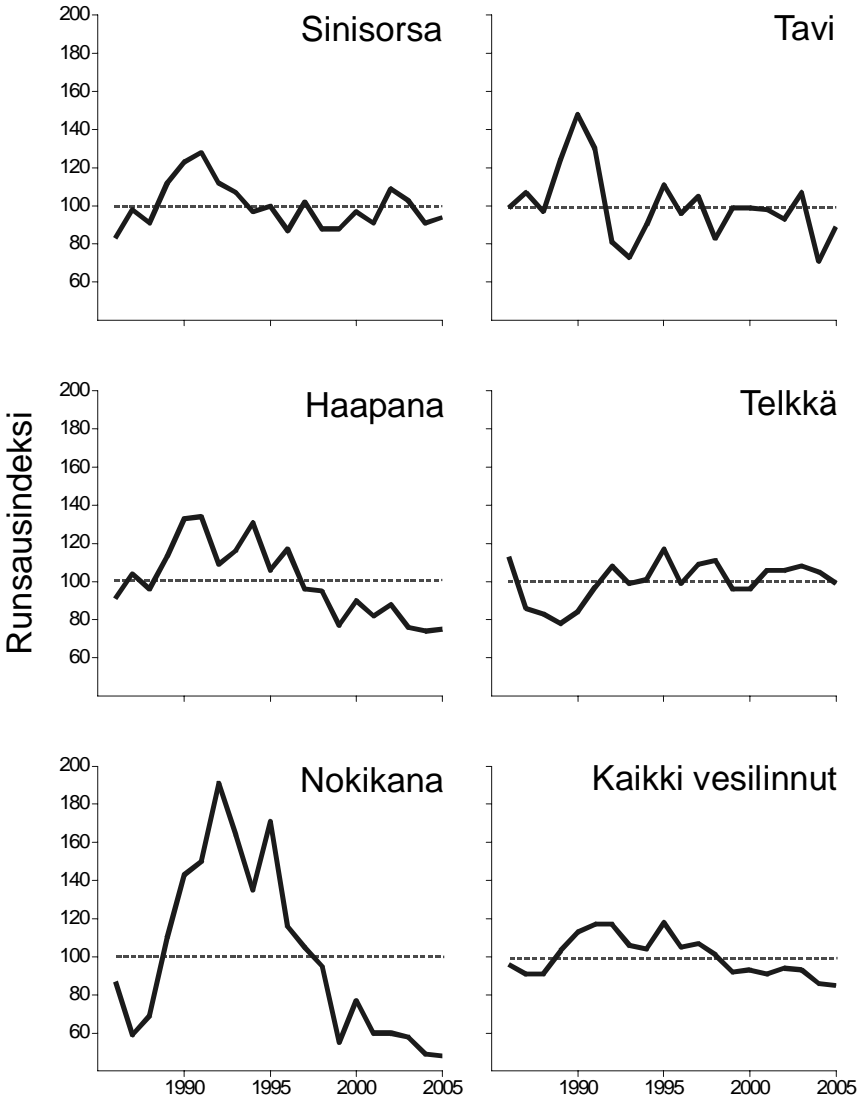
Kokonaiskannan vakauteen vaikutti se, että monien runsaslukuisten lajien kuten sinisorsan ja telkän kannat pysyivät viime vuoden tasolla. Tavi oli kuitenkin poikkeus, sillä sen kokonaiskanta kasvoi selvästi viimevuotisesta. Tavikannan kasvu tosin koski vain Etelä-Suomea; Pohjois-Suomessa tavi taantui. Myös sinisorsa taantui hieman pohjoisessa, mutta vastaavasti runsastui etelässä. Sitä vastoin haapana näytti runsastuneen pohjoisessa, mutta aineiston pienuuden takia muutokseen on suhtauduttava varauksella. Runsaslukuisen telkän pesimäkanta pysyi kuta kuinkin viime vuoden tasolla sekä etelässä että pohjoisessa. Nokikanan pesimäkannassa ei tapahtunut muutoksia, joten lajin runsausindeksi pysyi pohjalukemissaan koko

Taulukko 1. Vesilintujen parimäärät vertailukelpoisilla laskenta-paikoilla 2004 ja 2005. Yhteismäärissä ovat mukana myös harvalukuiset lajit. Indeksi 2005 osoittaa prosentteina, kuinka paljon nähtiin lintupareja vuoteen 2004 verrattuna. Etelä-Suomi (E-S) = Oulun läänin eteläpuolinen alue ja Pohjois-Suomi (P-S) = Oulun ja Lapin läänit. Joillekin harvalukuisille lajeille ei ole Pohjois-Suomen osalta laskettu runsuusindeksejä.

	<i>Pesiviä pareja</i>								
	<i>E-S</i>		<i>P-S</i>		<i>Koko maa</i>		<i>Indeksi 2005</i>		
	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>E-S</i>	<i>P-S</i>	<i>Yht.</i>
<i>Sinisorsa</i>	439	483	135	112	574	595	110	83	104
<i>Tavi</i>	327	464	132	113	459	577	142	86	126
<i>Haapana</i>	188	177	20	32	208	209	94	160	100
<i>Telkkä</i>	770	725	283	268	1053	993	94	95	94
<i>Nokikana</i>	168	162	1	5	169	167	96	–	99
<i>Jouhisorsa</i>	36	44	13	2	49	46	122	–	94
<i>Lapasorsa</i>	87	72	2	4	89	76	83	–	85
<i>Tukkasotka</i>	77	79	35	29	112	108	103	83	96
<i>Punasotka</i>	43	32	0	1	43	33	74	–	77
<i>Isokoskelo</i>	70	49	25	17	95	66	70	68	69
<i>Kaikki lajit</i>	2782	2810	729	660	3511	3470	101	91	99

pitkäaikaisella seurantajaksolla. Selvästi taantuneita lajeja oli ainoastaan harvalukuinen isokoskelo, jonka pesimäkanta jäi viimevuotisesta sekä etelässä että pohjoisessa.

Tavin pesimäkannalle on luonteenomaista voimakkaat vuosien ja alueiden väliset vaihtelut. Tämänkertainen runsastuminen nimenomaan Etelä-Suomessa ja lievä taantuminen Pohjois-Suomessa liittynevät muutoinaikaisiin sääolosuhteisiin. Kevät oli aikainen, mutta huhtikuun lämpimän alkupuoliskon jälkeen sää oleellisesti viileni, ja kylmä sääjakso jatkui pitkälle toukokuuhun. Ilmeisesti osa pohjoiseen matkalla olleista taveista jättäytyi etelämmäksi pesimään. Joka tapauksessa tavikannan voimakkaisiin vuosien ja alueiden välisiin vaihteluihin vaikuttavat jotkin yleiset, mitä todennäköisimmin juuri

Kuva 1. Sinisorsan, tavin, haapanan, telkän, nokikanan ja koko vesilinnuston runsaudenmuutokset 1986-2005. Runsausindeksi 100 = vuosien 1986-2005 keskiarvo.

sähän liittyvät tekijät, sillä esimerkiksi edellisvuoden poikastuotto ei näitä muutoksia selitä. Muiden lajien vähäiset kannanmuutokset pysyivät normaalin vuosivaihtelun puitteissa. Sinisorsan ja telkän pesimäkannat ovat pysyneet hämmästyttävän vakaina jo toistakymmentä vuotta.

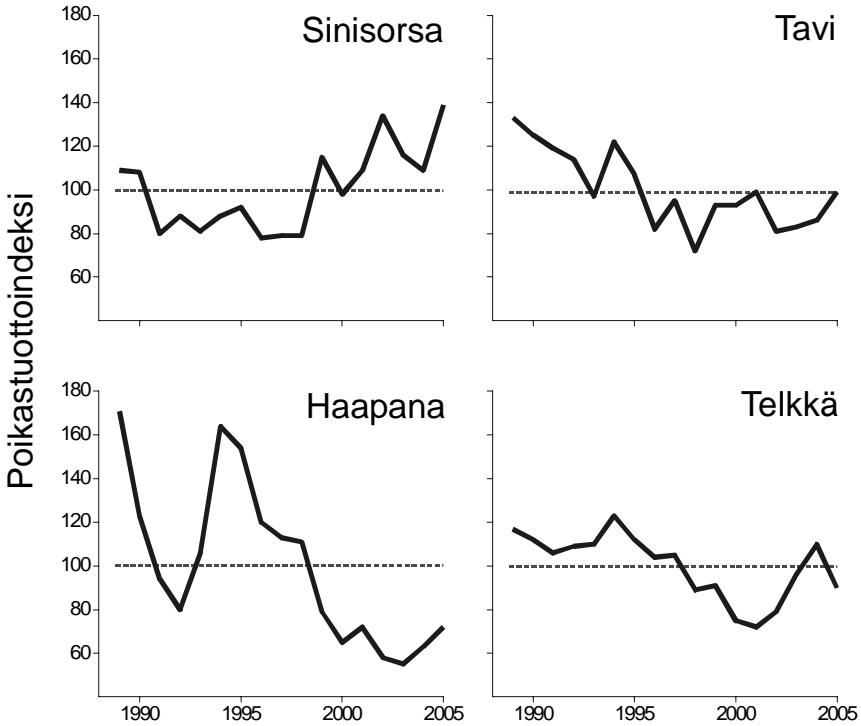
Sinisorsan poikastuotto ennätysellisen hyvä

Poikastuotto oli tärkeimmillä riistalajeilla telkkää lukuun ottamatta hyvä. Sinisorsan poikastuotto oli selvästi parempi kuin viime vuonna (taulukko 2) ja nousi uuteen ennätykseensä koko pitkäaikaisella seurantajaksolla (kuva 2). Myös tavin ja haapanan poikastuotto koheni viime vuodesta, mutta telkän poikastuotto jäi selvästi viimevuotista heikommaksi. Sinisorsapoikueita havaittiin laskennoissa enemmän kuin viime vuonna, ja niissä oli myös enemmän poikasia. Sitä vastoin telkkäpoikueiden koossa ei ollut suurta eroa edellisvuoteen verrattuna, mutta niitä tavattiin laskennoissa nyt selvästi vähemmän kuin viime vuonna.

Sinisorsan poikastuotto oli erinomainen sekä Etelä- että Pohjois-Suomessa (poikastuottoindeksit 124 % ja 123 %). Vastaavasti telkän poikastuotto jäi viimevuotista heikommaksi sekä etelässä (poikastuottoindeksi 90 %) että pohjoisessa (poikastuottoindeksi 61 %). Sen sijaan tavin ja haapanan poikastuotossa oli suuria eroja Etelä- ja Pohjois-Suomen välillä. Molempien lajien lisääntyminen onnistui erityisen hyvin Etelä-Suomessa (tavin poikastuottoindeksi 144 %, haapanan poikastuottoindeksi 154 %), mutta

Taulukko 2. Runsaimpien sorsien poikuemäärät ja poikueiden keski-koot 2004 ja 2005 sekä vuoden 2005 poikastuottoindeksi. Indeksii ottaa huomioon sekä poikueiden määrän että keskikoon ja osoittaa prosentteina poikastuoton vuoteen 2004 verrattuna.

	<i>Poikueita</i>		<i>Keskikoko</i>		<i>Indeksi</i>
	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2004</i>	<i>2005</i>	<i>2005</i>
<i>Sinisorsa</i>	<i>160</i>	<i>183</i>	<i>5,5</i>	<i>6,1</i>	<i>127</i>
<i>Tavi</i>	<i>78</i>	<i>82</i>	<i>4,4</i>	<i>4,8</i>	<i>115</i>
<i>Haapana</i>	<i>57</i>	<i>63</i>	<i>5,1</i>	<i>5,2</i>	<i>113</i>
<i>Telkkä</i>	<i>243</i>	<i>205</i>	<i>4,2</i>	<i>4,1</i>	<i>82</i>

Kuva 2. Sinisorsan, tavin, haapanan ja telkän poikastuoton vaihtelu 1989-2005. Poikastuottoindeksi 100 = vuosien 1989-2005 keskiarvo.

Pohjois-Suomessa lisääntymistulos jäi molemmilla lajeilla selvästi viimevuotista heikommaksi (tavin poikastuottoindeksi 77 %, haapanan poikastuottoindeksi 59 %).

Vuosien ja alueiden väliset vaihtelut poikastuotossa noudattavat joillakin lajeilla kohtuullisen hyvin pesimäkannassa tapahtuneita muutoksia. Esimerkiksi tavilla sekä pesimäkanta- että poikastuottoindeksi kasvoi edellisvuodesta etelässä ja laski pohjoisessa. Myös telkän poikastuottoindeksi noudatti pesimäkantaindeksissä tapahtuneita muutoksia. Sitä vastoin sinisorsan lisääntyminen onnistui koko maassa, mutta erityisesti pohjoisessa paremmin kuin pesimäkannan koon perusteella saattoi odottaa.

Vesilintujen, varsinkin varhain muuttavien lajien pesintäaikataulu riippuu paljolti kevään aikataulusta, nimenomaan jäiden lähdön ajoittumisesta. Kevät oli viime vuoden tapaan aikainen, ja niinpä tärkeimmät riistasorsamme

pääsivät aloittamaan pesintänsä hyvissä ajoin. Toisaalta huhtikuun puolivälin jälkeen alkanut ja pitkään jatkunut kylmä sääjakso saattoi viivästyttää uusintapesintöjä ja joillakin lajeilla jopa pesinnän alkua. Tähän viittaavaa on havaittu myös poikuelaskennoissa. Esimerkiksi sinisorsapoikueiden erikäisyys on ollut silmiinpistävä. Valtaosa tärkeimpien riistalajien jälkikasvusta on kuitenkin ollut poikuelaskentojen aikaan hyvin kehittyneitä. Tämä merkitsee sitä, että myös pesinnässään onnistuneet vanhat puolisukeltajanaaraat ovat aloittaneet sulkasadon hyvissä ajoin. Vanhat telkkänaaraat puolestaan poistuvat pesimäjärviltä sulkasadon viettoon normaalistikin reilusti ennen metsästyskauden alkua, Etelä-Suomessa yleensä jo heinäkuun loppuun mennessä.

Aikaisesta pesimäkaudesta johtuen tärkeimmillä riistalajeilla ei tänä vuonna tavata lentokyvyttömiä lintuja suuremmassa määrin enää sorsastuskauden alkaessa. On kuitenkin syytä muistaa, että vesilintujen pesintä ajoittuu Pohjois-Suomessa selvästi myöhemmäksi kuin Etelä-Suomessa, mikä näkyy myös erona sorsien lentokyvyttömyysasteessa metsästyskauden alkaessa.